

25 Cdo 1523/2004

Splatnost závazku k náhradě škody

V případě závazku z náhrady škody není doba splatnosti stanovena právním předpisem a, nebyla-li ani dohodnuta, je dobou splatnosti náhrady škody první den po tom, kdy byl škůdce poškozeným o splnění požádán. Škůdce se dostává do prodlení zásadně tehdy, jestliže dluh nesplní v den následující po dni, kdy byl poškozeným o splnění požádán, a od toho dne může poškozený požadovat úroky z prodlení.

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marty Škárové a soudců JUDr. Ing. Jana Huška a JUDr. Petra Vojtka v právní věci žalobců a) L. Š. a b) nezl. J. Š., zastoupeného matkou L. Š., obou zastoupených advokátkou, proti žalované České republice – Ministerstvu vnitra ČR, se sídlem v Praze 7, Nad Štolou 3, o náhradu škody, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 7 pod sp. zn. 8 C 19/2001, o dovolání žalobců proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. listopadu 2003, č. j. 17 Co 358/2003-152, takto:

I. Dovolání se zamítá.

II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.

Odůvodnění:

Poté, co Ústavní soud nálezem ze dne 17. 1. 2001, sp. zn. [I. ÚS 281/97](#), zrušil usnesení Obvodního soudu pro Prahu 7 ze dne 4. 2. 1994, č. j. 8 C 26/93-30, kterým bylo řízení o nároku původního žalobce na náhradu škody zastaveno pro překážku věci rozsouzené, včetně usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 12. 1994, č. j. 25 Co 300/94-38, jímž bylo usnesení soudu prvního stupně, a dále usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 1997, č. j. 3 Cdon 965/96-56, jímž bylo dovolání žalobce odmítnuto, Obvodní soud pro Prahu 7 pokračoval v řízení a rozsudkem ze dne 12. 3. 2003, č. j. 8 C 19/2001-127, uložil žalované povinnost zaplatit žalobcům (právním nástupcům původního žalobce) společně a nerozdílně částku 301.870,- Kč s příslušenstvím, co do dále požadovaných částek 8.786,80 Kč a 204.750,- Kč s příslušenstvím řízení zastavil, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vzhledem k tomu, že původní žalobce J. Š., který žalobou podanou dne 15. 2. 1993 uplatnil nárok na náhradu škody na zdraví mu způsobené dne 22. 8. 1969 při policejním zásahu proti demonstracím, zemřel dne 27. 9. 1998, soud pokračoval v řízení s jeho právními nástupci. Vzal za prokázané, že původní žalobce byl dne 22. 8. 1969 při demonstracích proti okupaci cizích armád těžce zraněn střelbou ozbrojených uniformovaných složek a v důsledku toho se stal plně invalidním a neschopným se o sebe postarat. Jeho žaloba na náhradu škody na zdraví, kterou po úrazu podal, byla rozsudkem Městského soudu v Brně, sp. zn. 10 C 224/70, ve spojení a rozsudkem Krajského soudu v Brně z dne 4. 2. 1977, sp. zn. 19 Co 44/75, pravomocně zamítnuta. Po r. 1990 Ministerstvo vnitra uznalo svou odpovědnost za škodu a s poškozeným J. Š. uzavřelo dohodu z 6. 9. a 10. 10. 1991, podle níž odškodnilo jeho nároky za dobu do 31. 5. 1991, a dále s ním jednalo o uzavření dohody o poskytnutí měsíční renty za ztrátu na výdělku za dobu od 1. 6. 1991. Soud prvního stupně, vázán názorem Ústavního soudu, neshledal překážku věci pravomocně rozsouzené a po částečném zpětvzetí žaloby, kdy předmětem řízení zůstal požadavek na náhradu za ztrátu na výdělku od 1. 6. 1991 do smrti žalobce, dovedl, že ohledně tohoto nároku nebyla dohoda mezi poškozeným a žalovanou uzavřena, neboť návrh dohody ze dne 15. 1. 1992, zpracovaný ministerstvem, poškozený podáním ze dne 12. 3. 1992 odmítl a tvrzené přijetí tohoto návrhu dne 20. 1. 1992 nabylo účinnosti, když žalovaná byla s touto akceptací seznámena až dne 7. 11. 2001. Soud dovedl, že k postřelení poškozeného došlo nesprávným úředním postupem příslušníků SNB, kteří neoprávněně vůči němu (popř. při zásahu proti jiné osobě) užíli zbraně, nedbali nutné opatrnosti a ohrozili jeho život ([§ 18 odst. 1 a 2](#) zákona č. [58/1969 Sb.](#)). Náhradu za ztrátu na výdělku podle ust. [§ 20 a § 21](#) zákona č. [58/1969 Sb.](#) a [§ 447 odst. 1](#) obč. zák. soud žalobci přiznal v souladu s ust. [§ 17 odst. 1](#) vyhlášky č. [45/1964 Sb.](#) a s [§ 275 odst. 1](#) zákoníku práce a s nařízením vlády, jimiž byl průměrný výdělek valorizován, ve výši stanovené znaleckým posudkem. Vzhledem k tomu, že náhrada za ztrátu na výdělku za dobu od 1. 6. 1991 nebyla mezi stranami vypořádána a že Ministerstvo vnitra, které i přes negativní rozhodnutí soudů uznalo svoji odpovědnost za škodu a žalobci náhradu za ztrátu na výdělku plnilo a plnit by v případě dohody mohlo i nadále, přiznal soud žalobcům úroky z prodlení z jednotlivých splátek od 2. 6. 1991, a to ve výši 3 % ročně do 14. 7. 1994 a od 15. 7. 1994 ve výši dvojnásobku diskontní sazby podle toho, jak se tato sazba průběžně měnila.

K odvolání žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 11. 11. 2003, č. j. 17 Co 358/2003-152, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku ve věci samé co do částky 301.780,- Kč a úroku 3,5% ročně z této částky od 18. 1. 2003 do zaplacení a ve výroku o náhradě nákladů řízení potvrdil, ohledně úroku z prodlení za dobu od 2. 6. 1991 do 17. 1. 2003 a úroku z prodlení ve výši 19,5% ročně z částky 301.870,- Kč za dobu od 18. 1. 2003 do zaplacení jej změnil tak, že žalobu zamítl, a rozhodl o náhradě nákladů dovolacího řízení; ohledně výroku o zastavení řízení zůstal rozsudek soudu prvního stupně

nedotčen. Odvolací soud se ztotožnil s právním posouzením věci soudem prvního stupně, který vycházel ze závazného názoru Ústavního soudu, vyjádřeného v jeho nálezu, že základ odpovědnosti státu za škodu v této konkrétní věci je třeba odvozovat od jeho uznání odpovědnosti z r. 1991, kdy po změně společenské situace v r. 1989 stál výslovně v dohodě ze dne 6. 9. 1991 uznal svou plnou odpovědnost za škodu, jež žalobci vznikla v srpnu 1969, a v návrhu dohody ze dne 15. 1. 1992 navrhl žalobci z titulu ztráty na výdělků od 1. 6. 1991 vyplácení měsíční renty ve výši 1.168,- Kč; žalobce s touto částkou nesouhlasil a návrh nepřijal, k dohodě o výši nedošlo, avšak nebylo mezi nimi sporu o základu odpovědnosti za škodu včetně ztráty na výdělků od 1. 6. 1991 do budoucna. Vzhledem k tomu, že mezi stranami nedošlo k dohodě o výši renty, žalovaná se dostala do prodlení, až když se dozvěděla výši plnění. Protože výše renty byla objektivně stanovena v řízení znaleckým posudkem, který byl žalované doručen dne 17. 1. 2003, odvolací soud dovodil, že žalovaná je povinna platit úrok z prodlení od 18. 1. 2003 ve výši dvojnásobku diskontní sazby podle vyhlášky č. [142/1994 Sb.](#), a co do zbytku požadovaného příslušenství žalobu zamítl.

Proti výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že žaloba ohledně části požadovaného úroku z prodlení byla zamítnuta, podali žalobci dovolání, jehož přípustnost dovozují z ust. [§ 237 odst. 1 písm. c\)](#) o. s. ř., a uplatňují důvod podle ust. [§ 241a odst. 2 písm. b\)](#) o. s. ř. Nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, že nárok na příslušenství vznikl až doručením znaleckého posudku o výši plnění, a poukazují na to, že dne 6. 9. 1991 byla mezi žalovanou a poškozeným uzavřena dohoda o vypořádání škody, z níž je patrné, že náhrada za ztrátu na výdělků od 1. 6. 1991 vypořádána nebyla, žalovaná v dohodě uznala svou odpovědnost a plnila i na ztrátu na výdělků a nic jí tedy nebránilo v tom, aby poskytovala náhradu za ztrátu na výdělků i po 1. 6. 1991. Závisí-li výše plnění na úvaze soudu či na znaleckém posudku, nemění to nic na povinnosti dlužníka plnit dluh včas a řádně a žalované nic nebránilo, aby si výši své povinnosti zjistila tak, aby ji mohla také včas plnit. Zdůrazňují, že na včasné a řádné plnění náhrady škody nemá vliv okamžik, kdy byl žalovanému sdělen výsledek znaleckého posudku v rámci občanskoprávního řízení, neboť jeho povinnost k náhradě škody trvala již předtím, jakožto povinnost hmotněprávní. Pokud by procesní úkony soudu měly přímý vliv na hmotněprávní nárok, resp. na jeho výši, pak by prodlení soudu bylo v rozporu s právem účastníka na soudní ochranu a za rozdíl takto vzniklý a nepřiznaný by rovněž odpovídal stát, ovšem z jiného důvodu. Navrhli, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu v napadeném rozsahu.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvedla, že žalobci pominuli podstatné okolnosti případu. Dohodu o konkrétní výši plnění, která byla poškozenému v r. 1991 nabídnuta, poškozený odmítl, domáhal se náhrady v jiné výši soudní cestou a v řízení nebyl úspěšný. Za této situace lze stěží tvrdit, že žalovaná měla povinnost nějakou částku žalobci proplácet navzdory jeho odmítnutí a v rozporu s pravomocným rozhodnutím soudu. Údaj v odůvodnění nálezu Ústavního soudu o tom, že na základě platně uzavřené dodatku dohody měla žalovaná žalobci platit částku 1.168,- Kč měsíčně, byl ovlivněn právním zástupcem poškozeného, který dodatečně tento dodatek dohody podepsal, přičemž v následném řízení před soudem prvního stupně se prokázalo, že o akceptaci tohoto návrhu se žalovaná dozvěděla až z nálezu. Soud prvního stupně pak v řízení vyšel ze závěrů znaleckého posudku a v rozsudku č. j. 8 C 19/2001-127 určil plnění v jiné výši, než navrhovali původně oba účastníci řízení. Žalovaná trvá na tom, že se nemohla ocitnout v prodlení, když neplnila nárok poškozeným výslovně odmítnutý a řídila se pravomocnými rozhodnutími soudu. Rozsudek odvolacího soudu považuje za správný a navrhla, aby bylo dovolání odmítnuto.

Nejvyšší soud jako soud dovolací ([§ 10a](#) o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, účastníky řízení, zastoupenými advokátem ve smyslu ust. [§ 241 odst. 1](#) o. s. ř., věc projednal a dospěl k závěru, že dovolání není důvodné.

Vzhledem k tomu, že dovolání směřuje proti výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ohledně úroků z prodlení z částky 301.780,- Kč, jedná se o změnu rozhodnutí ve věci samé a dovolání je tak přípustné podle [§ 237 odst. 1 písm. a\)](#) o. s. ř.

Dovolatelé namítají nesprávné stanovení počátku prodlení žalované s plněním jejího dluhu z titulu náhrady škody.

Podle [§ 517 odst. 1](#) obč. zák. dlužník, který svůj dluh řádně a včas nesplní, je v prodlení. Podle odstavce 2 téhož ustanovení jde-li o prodlení s plněním peněžitého dluhu, má věřitel právo požadovat od dlužníka vedle plnění úroků z prodlení, není-li podle tohoto zákona povinen platit poplatek z prodlení; výši úroků z prodlení a poplatku z prodlení stanoví prováděcí předpis.

Úroky z prodlení tvoří příslušenství pohledávky ([§ 121 odst. 3](#) obč. zák.).

K prodlení s plněním peněžitého dluhu dochází uplynutím doby splatnosti a právo věřitele požadovat úroky z prodlení vzniká, jakmile došlo k prodlení dlužníka. Podle ust. [§ 563](#) obč. zák. není-li doba splnění dohodnuta, stanovena právním předpisem nebo určena v rozhodnutí, je dlužník povinen splnit dluh prvního dne poté, kdy byl o plnění věřitelem požádán.

V případě závazku z náhrady škody není doba splatnosti stanovena právním předpisem a nebyla-li ani dohodnuta, je dobou splatnosti náhrady škody první den po tom, kdy byl škůdce poškozeným o splnění požádán. Škůdce se dostává do prodlení zásadně tehdy, jestliže dluh nesplní v den následující po dni, kdy byl poškozeným o splnění požádán, a od toho dne může poškozený požadovat úroky z prodlení (srov. R III/1967).

Forma výzvy k plnění závazku není předepsána, nejčastěji jde o písemnou upomínku a za kvalifikovanou výzvu k plnění se považuje i žaloba. V tom případě splatnost nastává první den po doručení žaloby dlužníkovi. Okamžik doručení žaloby je pak rozhodující z hlediska prodlení s plněním náhrady škody a povinnosti platit úroky z prodlení.

V obecné rovině proto nelze přisvědčit právnímu názoru, že by pro splatnost závazku k náhradě škodě měl být rozhodný okamžik, kdy byl žalovaný v rámci občanskoprávního řízení seznámen s výsledkem znaleckého posudku o výši náhrady škody. Jak bylo uvedeno shora, není-li splatnost náhrady škody mezi účastníky dohodnuta, váže se splatnost náhrady škody (a v závislosti na tom i počátek prodlení) obvykle k datu, kdy byl škůdce poškozeným k plnění vyzván.

V daném případě však odvolací soud, vázán názorem vysloveným v nálezu Ústavního soudu v této věci, právní základ nároku odvozoval od projevu vůle žalované, jímž uznala vlastní odpovědnost, tedy od jiného skutkového základu, než bylo posouzení nároku na náhradu škody v sedmdesátých letech. Z výsledků řízení, z nichž při svém rozhodnutí vycházel i odvolací soud, vyplývá, že právním základem závazku žalované k plnění není nárok poškozeného na náhradu škody na zdraví, nýbrž projev vůle žalované poskytnout mu odškodnění. Povinnost žalované k plnění je v daném případě dána tedy tím, že přes

pravomocné soudní rozhodnutí o neexistenci nároku na náhradu škody dodatečně - v r. 1991 - svoji odpovědnost za škodu vzniklou poškozenému v základu uznala, vyrovnala jeho nároky za dobu do 31. 5. 1991 a nabídla mu plnění od 1. 6. 1991 v částce 1.168.- Kč měsíčně, což ovšem poškozený nepřijal. Závazek žalované nahradit poškozenému ztrátu na výdělku se tak odvíjí od uznání její odpovědnosti vůči němu. Toto uznání však nebylo učiněno formálně-právně kvalifikovaným způsobem, jak konstatoval i Ústavní soud, a vzhledem k tomu, že návrh na dohodu ohledně platební povinnosti žalované nebyl poškozeným přijat, nemohlo toto uznání založit závazek, z něhož by vyplýval přímý nárok na plnění. Nelze proto přisvědčit ani názoru dovolatelů na vznik nároku na úroky z prodlení ode dne 2. 6. 1991, neboť tehdy a ani v době podání žaloby nenastala splatnost pohledávky žalobce na plnění.

Případ J. Š. je případem *sui generis*, jak ostatně uvedl i Ústavní soud v odůvodnění svého nálezu, a právě vzhledem ke "specifické povaze tohoto případu", který není v soudní praxi zcela běžný, je třeba zvážit i otázku prodlení v širší souvislosti. Na jedné straně je zde těžce poškozený, který s nárokem na náhradu škody neměl v 70.letech úspěch, jeho žaloba byla pravomocně zamítnuta a teprve po pádu totalitního režimu se mohl, a to i díky tehdejšímu postoji orgánů žalované, dočkat alespoň částečného odškodnění úrazu, k němuž došlo v srpnu 1969 při demonstracích v B. oproti okupaci cizích vojsk. Na druhé straně je třeba zvážit, že žalovaná, ač neměla v r. 1991 právní povinnost nároky původního žalobce uspokojit, plnění za dobu do 30. 5. 1991 mu na základě dohody s ním uzavřené poskytla. Za situace, že žaloba na náhradu škody proti žalované byla v základu pravomocně zamítnuta a její návrh na výplatu renty za dobu od 1.6.1991 nebyl poškozeným akceptován, neměla její organizační složka žádný zákonný podklad k plnění poškozenému, resp. po jeho smrti jeho dědicům. Ostatně lze poukázat i na to, že k odškodnění některých obětí okupace Československa vojsky SSSR, NDR, PLR, MLR a BLR v době od 20. srpna 1968 do 27. června 1991, tedy k odškodnění obdobných případů, přistoupil český stát až zákonem ze dne 3. května 2005 č. [203/2005 Sb.](#)

Vzhledem k tomu, že prodlení nastává uplynutím doby splatnosti pohledávky, nelze sice za správný považovat právní názor odvolacího soudu na okamžik, ke kterému se žalovaná dostala do prodlení, avšak zároveň nelze uzavřít, jak činí dovolatelé, že žalovaná již v r. 1991 měla hmotněprávní povinnost plnit a že ani poté jí nic nebránilo, aby náhradu za ztrátu na výdělku vyplácela.

Za této situace a z důvodů shora uvedených dovolací soud dovolání zamítl ([§ 243b odst. 2](#), věta před středníkem, o. s. ř.).

O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle ust. [§ 243b odst. 5](#), [§ 224 odst. 1](#) a [§ 142 odst. 1](#) o. s. ř., když žalobci s ohledem na výsledek dovolacího řízení nemají na náhradu jeho nákladů právo a žalované v tomto řízení náklady nevznikly.

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 27. července 2005

JUDr. Marta Škárová, v. r.

předsedkyně senátu